

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH, PRÁVNICKÁ FAKULTA
Katedra finančného práva, daňového práva a ekonómie

Menové právo (finančno – právne aspekty)

(11. prednáška)

Ladislav HRABČÁK

Mena a menové právo

- **menové právo** – subsystém osobitnej časti FP, kt. upravuje tie právne vzťahy, kt. súvisia s ustanovením a určením náležitostí sústavy peňazí, kt. obiehajú v určitom štáte (alebo na území viacerých štátov) a používajú sa ako zákonom stanovené platidlo pri plnení záväzkov z právnych vzťahov
- **peniaze ≠ mena**
- **mena** – konkrétna sústava peňazí zavedená v určitom štáte a systematicky upravená právnym poriadkom tohto štátu
- ide v podstate o národnú (alebo aj nadnárodnú) formu peňazí
- ich stanovenie nie je len predmetom úpravy národného práva, ale aj medzinárodného či nadnárodného práva
- preto poznáme aj nadnárodné meny -> v rámci integrujúcich zoskupení (ako napr. EÚ), ale aj pri štátoch, kt. sú ekonomicky slabé na to, aby zaviedli vlastnú menu
- **menová jednotka** – základná peňažná jednotka platná na území určitého štátu alebo viacerých štátov

Peniaze

- predstavujú ekonomickú kategóriu a ich podstata a základné funkcie spočívajú v tom, že sú:
  - univerzálne meradlo ostatných hodnôt, kt. umožňuje určovať hodnotu ostatných statkov v spoločnosti,
  - všeobecný prostriedok výmeny – obeživo, umožňujúci nákup a predaj tovarov, služieb a ostatných statkov, pričom jednotlivé subjekty realizujúce výmenu peniaze ako výmenný prostriedok generálne akceptujú,
  - univerzálny platobný prostriedok slúžiaci na úhradu záväzkov pri súčasnom protiplnení druhej strany alebo aj bez takéhoto protiplnenia (napr. dane a pod. iné neekivalentné platby),
  - nositeľ a uschovávateľ hodnôt, čo skôr bolo charakteristické pre minulé obdobia, kedy sa používali tzv. plnohodnotné peniaze (razené z drahých kovov – zlata či striebra).

Typy menových sústav

- z historického hľadiska sa menové sústavy vyvíjali v **troch základných typoch**:
  - **metalické menové sústavy** – ako zákonné platidlo obieha len kov vo forme kovových mincí spravidla drahých kovov (zlato alebo striebro); vyskytovali sa ako monometalizmus (1 drahý kov) alebo bimetalizmus (2 drahé kovy); mince mohli byť razené ako plnohodnotné alebo nepľnohodnotné (nižšia hodnota kovu ako je tá vyrazená na minci),
  - **úverové menové sústavy** – založené na obehu úverových peňazí; banka limitovaná tým, aby bola schopná na požiadanie meniť predložené bankovky za menový kov,
  - **papierové menové sústavy** – základom peň. obehu sú iba znaky plnohodnotných peňazí – peniaze papierové; môžu mať formu:
    - štátoviek,
    - za plnohodnotné peniaze nezameniteľných bankoviek alebo aj
    - nepľnohodnotných mincí.
- po 1. svetovej vojne štáty upustili od vymeniteľnosti svojich papierových mien za zlato a prešli na menu nezameniteľnú

Právna úprava eura – právo EÚ

- SR mala r. 1993 – 2008 národno – štátnu sústavu zákonný peňazí, kt. boli bankovky a mince
- neskôr SR pristúpila k zmene meny na euro
- postup k menovej únii má tri etapy:
  1. **etapa** – odbúravanie menových a devízových bariér medzi ČŠ,
  2. **etapa** – vytvorenie Európskeho menového inštitútu,
  3. **etapa** – zavedenie jednotnej meny euro, jednotnej menovej politiky a jednotnej centrálnej banky.
- pr. základ menovej únie bola Zmluva o založení ES, kt. zakotvila podmienky pre vstup ČŠ do tretej etapy (tzv. Maastrichské alebo aj konvergenčné kritériá) a museli byť splnené kumulatívne, a síce:
  - **inflačné kritérium** – dosiahnutie vysokého stupňa cenovej stability, kt. vychádza z miery inflácie, kt. sa približuje k miere inflácie najviac troch ČŠ, kt. v cenovej stabilite dosahujú najlepšie výsledky,
  - **kritérium verejných financií** – udržanie stavu št. fin. prostriedkov, kt. vychádza zo stavu št. rozpočtu, kt. nevykazuje nadmerný deficit,
  - **kritérium stability výmenného kurzu** – dodržanie normálneho fluktuačného rozpätia ust. mechanizmom výmenných kurzov (ERM2) Európskeho menového systému po dobu 2 rokov bez devalvácie voči mene iného ČŠ,
  - **kritérium stálosti konvergenie** – dosiahnutá ČŠ a jeho účasti v mechanizme výmenných kurzov, kt. sa odráža v dlhodobých úrovniach úrokovej miery.
- obdobným spôsobom definuje zákl. kritériá zavedenia jednotnej meny euro aj čl. 140 ZFEÚ v znení Lisabonskej zmluvy, pričom stabilita výmenných kurzov je viazaná na jednotnú menu euro

Právna úprava eura – právny poriadok SR I.

- v SR bol prijatý zákon o zavedení meny euro v SR už dňa 28. novembra 2007
- časť ustanovení nadobudla účinnosť 1. januára 2008 a časť ustanovení až dňom zavedenia meny euro (zhodný s dňom prijatia eura, kt. určila Rada EÚ v súlade so Zmluvou o ES, t. j. 1. januára 2009)
- upravuje nevyhnutné opatrenia a postupy súvisiace s prípravou na zavedenie a so zavedením eura v SR ako výlučné zákonné platidlo, jednotnej meny a menovej jednotky podľa právne záväzných aktov ES
- ciele pr. úpravy:
  - zabezp. organizovaného a plynulého prechodu na menu euro,
  - zamedzenie nárastu inflácie,
  - ochrana ekonomických záujmov občanov a spotrebiteľov a pod.
- deň zavedenia eura je dňom prechodu na euro v hotovostnom a bezhotovostnom peňažnom obehú v Slovenskej republike
- konverzný kurz je celý neodvolateľný pevný prepočítací kurz medzi eurom a slovenskou menou, ktorý prijme Rada Európskej únie podľa osobitných predpisov a podľa ktorého v Slovenskej republike bude slovenská mena nahradená eurom odo dňa zavedenia eura (ten bol ustanovená na 30,1260 Sk/EUR)
- dňom zavedenia eura sa začalo obdobie duálneho hotovostného peňažného obehú, kt. trvalo 16 kal. dní vrátane dňa zavedenia eura

Právna úprava eura – právny poriadok SR II.

- po uplynutí obdobia duálneho hotovostného peň. obehu všetky bankovky a mince, kt. boli vydané na území Slovenska pred dňom zavedenia eura, prestali byť zákonným platidlom v SR a skončila sa ich platnosť
- výmenu slov. bankoviek a mincí zabezpečovali NBS, banky, pobočky zahr. bánk, iné úverové inštitúcie, pobočky iných zahr. úverových inštitúcií, kt. vykonávajú bankové činnosti na území Slovenska, a to vo všetkých svojich prevádzkach slúžiacich na vykonávanie pokladničných činností na území SR
- výmenu slovenských bankoviek uskutočňovali banky a ostatné inštitúcie okrem NBS počas 1 roka odo dňa zavedenia eura
- NBS uskutočňuje výmenu slovenských bankoviek bez časového obmedzenia
- výmenu slov. mincí uskutočňovali banky a ostatné inštitúcie okrem NBS počas obdobia 6 mesiacov odo dňa zavedenie eura
- výmenu slov. mincí uskutočňovala NBS počas 5 rokov odo dňa zavedenia eura, ak ide o iné slov. mince ako pamätné slov. mince
- bez časového obmedzenia sa uskutočňuje výmena pamätných slov. mincí zo strany NBS

Pôsobnosť NBS v oblasti meny a peňažného obehu I.

- postavenie a pôsobnosť NBS v oblasti meny a peňažného obehu upravuje zákon o NBS
- NBS je súčasťou ESCB, ktorý tvoria ECB spolu s národnými centrálnymi bankami (NBS sa odo dňa zavedenia eura stala súčasťou Eurosystemu)
- hlavným cieľom NBS je udržiavanie cenovej stability
- NBS má právo vydávať eurobankovky a euromince
- výlučné právo na povoľovanie vydávania eurobankoviek v rámci EÚ má ECB (čl. 128 ZFEÚ), vydávať bankovky môže ECB, ako aj národné centrálné banky
- NBS riadi hotovostný peňažný obeh, zabezpečuje tlač bankoviek a razbu mincí, dozerá na ich ochranu a bezpečnosť, nahrádza bankovky a mince opotrebované obehom, zabezpečuje ničenie neplatných a vyradených bankoviek a mincí
- NBS má aj právo vydávať zberateľské euromince
- NBS uverejňuje nominálne hodnoty, vzhľad, technické parametre, ochranné prvky a ďalšie základné náležitosti, rozlišuje pravé eurobankovky a euromince od falšovaných
- NBS má v SR výhradné právo vydávať obchodné mince a zabezpečovať razbu obchodných mincí na zberateľské a obchodné účely

Pôsobnosť NBS v oblasti meny a peňažného obehu II.

- **Výmena poškodených bankoviek a mincí (zákaz poškodzovania, TZ)**
  - v dôsledku opotrebenia, zničenia, výmenu uskutočňuje NBS a banky v SR,
  - žiadateľ je povinný na vyzvanie predložiť písomné vysvetlenie o okolnostiach poškodenia + uhradiť manipulačný poplatok,
- **Stáhovanie eurobankoviek a euromincí z obehu**
  - ak príslušná inštitúcia EÚ prijme rozhodnutie o stiahnutí určitej nominálnej hodnoty, série, typu + určí obdobie na ich výmenu,
- **ochrana platných eurobankoviek a euromincí – TZ**
  - falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba peňazí a cenných papierov,
  - uvádzanie falšovaných, pozmenených a neoprávnené vyrobených cenných papierov,
  - výroba a držba falšovateľského náčinia,
  - ohrozovanie obehu peňazí,
- falšované bankovky a mince odoberá predkladateľom bez náhrady NBS, banky a iné FO a PO, ktoré sú podnikateľmi – vyhotovujú o tom písomné potvrdenie o okolnostiach odobratia, jeden rovnopis odovzdajú predkladateľovi, odobraté falzifikáty vložia do obalu (banky ich bezodkladne odovzdávajú NBS)
- NBS vykoná pri ich kontrole odbornú analýzu a vypracuje odborný posudok, ktorý bezodkladne zašle orgánom činným v TK a zároveň oznámi toto zistenie oprávnenej osobe
- v prípade zistenia, že ide o pravé bankovky, vráti ich predkladateľovi

Pôsobnosť NBS v oblasti meny a peňažného obehu III.

- **Spracovanie bankoviek a mincí**

- ich triedenie podľa pravosti a kvality, počtu a nominálnej hodnoty– uskutočňuje NBS, banky a spracovatelia– PO podnikateľ na základe povolenia udeleného NBS (splnenie podmienok – peňažný vklad, poistenie, dôveryhodnosť, bezúhonnosť FO, odborná spôsobilosť vedúcich zamestnancov)...
- eurobankovky z peňažného obehu možno dávať do bankomatov, len ak boli spracované NBS,

- **dohľad nad spracovateľmi vykonáva NBS, sankcie NBS:**

- pokuta (až do hodnoty 30 tis. EUR),
- opatrenie na nápravu a odstránenie zistených nedostatkov,
- skončenie nepovolenej činnosti,
- obmedzenie alebo pozastavenie výkonu činností,
- odobratie povolenia– aj súbežne alebo opakovane.

ESCB

- právny základ – ZFEÚ, Štatút ESCB a ECB,
- založený spolu s ECB k 1. júnu 1998,
- ESCB – Eurosystem,
- ESCB – tvorí ho ECB a národné centrálné banky členských štátov,
- Eurosystem – ECB a národné centrálné banky členských štátov EÚ, ktorých menou je euro, úlohou je riadenie menovej politiky,
- **hlavným cieľom ESCB je udržiavanie cenovej stability** – Eurosystem i ESCB budú paralelne existovať dovtedy, kým sa všetky členské štáty EÚ nestanú členmi eurozóny,
- euroskupina – tvorená ministrami financií tých členských štátov, ktorých menou je euro.

Úlohy ESCB

- Čl. 127 ZFEÚ:
  - definovanie a realizácia menovej politiky,
  - riadenie devízových operácií,
  - udržiavanie a správa oficiálnych menových (devízových) rezerv členských štátov EÚ,
  - podpora plynulého fungovania platobných systémov,
- úlohy ESCB realizuje ECB a jej orgány,
- čl. 130 ZFEÚ – nezávislosť ESCB na organizačných štruktúrach EÚ aj na vládach členských štátov.

ECB

- centrálna banka EÚ (sídli vo Frankfurte nad Mohanom),
- **hlavným cieľom je udržiavanie cenovej stability,**
- je súčasť ESCB, realizuje jeho úlohy,
- nezávislá v zmysle čl. 130 ZFEÚ,
- uskutočňuje jednotnú menovú politiku (členské štáty môžu vydávať euromince v objeme schválenom ECB),
- základné imanie ECB – 5 mil. eur – tvorené z vkladov národných centrálnych bánk členských štátov,
- Orgány, ktoré riadia ECB sú:
  - Rada guvernérov
  - Výkonná rada
  - Generálna rada
- **Rada guvernérov**- v jej kompetencii je výlučné oprávnenie na vydávanie eurobankoviek v EÚ, formulovanie menovej politiky EÚ, vytváranie menových rezerv ESCB, štandardizácia účtovníctva, zastupovanie v oblasti medzinárodnej spolupráce vzhľadom na úlohy, ktorými je ECB poverená,
- **Výkonná rada** - zodpovedná za bežný chod ECB a za prípravu zasadnutí Rady guvernérov; vydáva pokyny národným centrálnym bankám,
- **Generálna rada** - má právo existovať dovtedy, kým bude členským štátom udelená výnimka; úlohou je spolupôsobenie pri výkone poradných funkcií ECB.

Právomoci ECB

- **Normotvorné a poradné právomoci**
  - vydávanie *nariadení* v rozsahu a v oblastiach vymedzených štatútom (definovanie a uskutočňovanie menovej politiky),
  - vydávanie *rozhodnutí* potrebných na plnenie úloh v zmysle primárneho práva a štatútu (zvýšenie základného kapitálu ECB, stanovenie čiastky devízových rezerv...),
  - podávanie *odporúčaní* a vydávanie *stanovísk*,
  - poradné právomoci – pokiaľ ide o poskytovanie rád a konzultácií Rade, Komisii a príslušným úradom členských štátov vo finančno-právnych otázkach, predkladanie stanovísk príslušným inštitúciám v rozsahu svojej pôsobnosti,
- **menové a devízové oprávnenia**
  - emisia eura, resp. vydávanie eurobankoviek,
  - otváranie účtov úverovým inštitúciám, verejnoprávnym inštitúciám a iným účastníkom trhu, prijímanie majetkových hodnôt,
  - operácie na voľnom trhu,
  - vydávanie nariadení za účelom zabezpečenia účinnosti zúčtovacích a platobných systémov v EÚ,
  - operácie s verejnoprávnymi inštitúciami,
  - externé operácie s tretími štátmi a medzinárodnými organizáciami,
  - stanovenie povinných minimálnych rezerv,
  - ukladanie pokút alebo penále podnikom za neplnenie povinností vyplývajúcich z nariadení, rozhodnutí,
- **pôsobnosť v oblasti obozretného dohľadu**
  - dohľad ECB nad úverovými inštitúciami a finančnými inštitúciami,
  - posilňovanie právomocí ECB.

Ďakujem za pozornosť